

A Rákosi-korszak

1948–1956

– vetíthető oktatási segédanyag –

Keglevich Kristóf

Budapest, 2017

1. Rákosi Mátyás (1892–1971) személye

- szegény, alig vallásos zsidó terménykereskedő családba (Rosenfeld) születik 6. gyermekként
- I. vh. → orosz hadifogság
- 1919, Tanácsköztársaság: népbiztosi címek, sikerek az északi fronton (Salgótarján visszafoglalása)
- 1919–1924: emigrációban
- 1924: illegálisan hazatér;
1925–40: börtönben (pl. a szegedi Csillagban, Szálasival együtt)
- 1940: a SZU-ba távozik; kiváltják az oroszok által 1849-ben zsákmányolt honvédszászlókért cserébe
- 1945–1956: MKP, majd az MDP első titkára; 1952/53: miniszterelnök
- 1956 után: gyakorlatilag száműzetésben a SZU-ban (Kádár nem engedi haza)

Propagandakép 1947-ből – búzakaralások között

2. A Rákosi-korszak fő jellemzői

a) 1948 → *pártállam*

– 1948: MKP + SZDP → MDP; 1956 → MSZMP

– párt élén: Központi Vezetőség (~100 fő)

Politikai Bizottság (~20 fő)

„trojka”/”négyesfogat”:

1. Rákosi Mátyás

2. Gerő (*Singer*) Ernő

3. Farkas Mihály (*Lövy Herman*) ált. isk. végzettség,
nyomdászsegéd → tábornok, honvédelmi miniszter

4. Révai (*Lederer*) József

fő ideológus; ideológiai dogmatizmus

– 1949:XX. tc.: alkotmány (← 1936-os szovjet alkotmány mintájára)

a társadalom „vezető ereje” az MDP

„minden hatalom a dolgozó népé”

– önkormányzatiság felszámolása; helyette: **tanácsrendszer**

b) *ÁVO*: a pártállam államvédelmi (terror)szervezete

↳ a **Belügyminisztérium** Államvédelmi Osztálya

– Rajk L. belügymin. hozza létre

– 1948: függetlenedik a Belügyminisztériumtól

→ **Államvédelmi Hatóság = ÁVH**

– a „párt ökle”

– vezetője Péter Gábor (*Eisenberger Benjamin*) →

– 50 ezer fő

– „állam az államban”: önálló szervezet — mindent megengedhet magának: letartóztathat, megölhet, internálhat

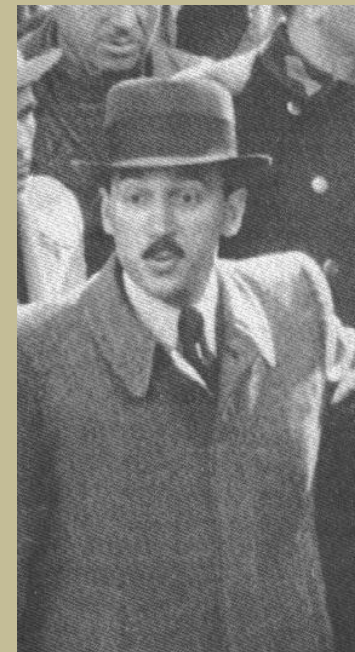
– kb. 1M emberről vezetnek nyilvántartást:

egyházak, volt uralkodó osztály tagjai, volt szocdemek, kulákok

– Andrásy út 60. (volt nyilas székház)

↳ ma: Terror háza →

– gyakorlatilag 1956-ban szűnik meg

Andrássy u. 60.

Vallatókamra

Pincebörtön

c) koncepciós perek

– Mindszenty József hercegprímás

1948. dec. 23. – letartóztatása;

1949. febr. 8.: életfogytiglan ← kémkedés,
hazaárulás, a hatalom megdöntésére irányuló
összeesküvés és valutaüzérkedés

– Rajk László (1946–48: belügymin., 1948–49: külügymin.)

↳ ÁVO létrehozása, első koncepciós perek
kékcédulás választások levezénylése

Sztálin módszere: „az ellenség köztünk van”

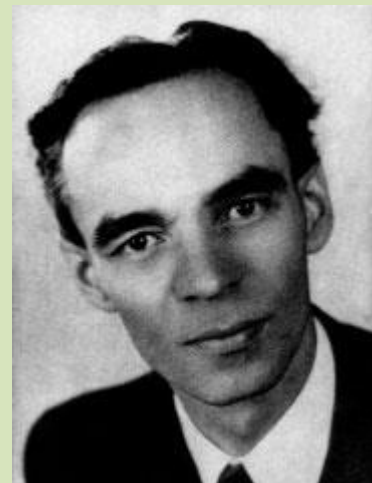
RM riválist lát benne ← nem moszkovita, hanem népszerű komm.
képtelen vádak: összeesküvés Titoval, kémkedik a jugoszlávoknak

↳ a kor hangulatát jól adja vissza: Bacsó Péter: A tanú c. filmje
beismeri a vádakot → †-ra ítélik és kivégzik
felesége: 5 év börtön, gyermekük → nevelőintézet = „Kovács István”

1955: rehabilitálják, 1956. okt. 6. – nyilvános újratemetés

– Kádár János (1948–50: belügymin.) 1952–54 börtön

– volt szocdemek, számos volt katonatiszt, vállalatigazgató, tanár, pap, tudós
elítélése

Rajk és egyik vallatója, Kádár (korábban barátok voltak)
„Addig fognak verni, amíg ki nem jön belőled, ami benned van”
(Péter Gábor)

d) *Kitelepítések = internálások* (← ÁVH)

– kiszemelt családok → falu, kényszerlakhely,
állandó rendőri felügyelet, fizikai munka

– Bp.-ről kb. 14 ezer, a Ny-i és jugoszláv határ mellől több tízezer főt

– „csengőfrász” – ÁVH fekete autója (éjszaka)

1-2 órán belül, kevés csomaggal

– Kistarcsa: internálótábor

– Recsk: munkatábor (kőbánya)

– 1950–53: 650 ezer fő ellen indul bírósági eljárás
a felnőtt lakosság csaknem 10%-a
pl. tervbűntett, feketevágás

e) *személyi kultusz: Sztálin, RM* – „Sztálin legjobb magyar tanítványa”
„népünk bölcs vezére”
„a magyar nép édesapja”

- szobrok, versek, portrék (osztálytermek – közlekedési eszközök)
- 1949. dec. 21. (Sztálin [1878!] születésnapja) → a 70-es troli
- 1952: RM 60 éves → csúcspont

„Gyertek, lányok, öltözzetek fehérbe,
Szórjunk rózsát Rákosi Mátyás elébe,
Hadd járjon ő rózsában bokáig,
Éljen-éljen Rákosi elvtárs sokáig!”

Úttörők köszöntik Rákosi Mátyást 60. születésnapján
– 1952–1956: az OKTV neve
Rákosi Mátyás Tanulmányi Verseny
– 1956 júliusától a Szovjetunióban,
gyakorlatilag száműzetésben

Σ a rendszer szabadságot, demokráciát színlel
– de a legkeményebb diktatúra működik

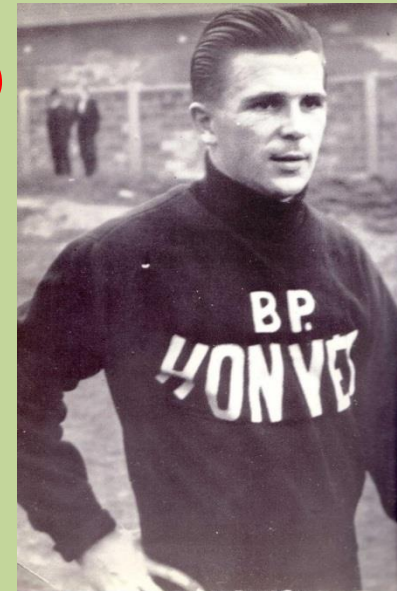

- a valóság és a frázisok közt soha ekkora szakadék nem tátongott, mint most
- hatalmas gépezet sulykolta az embereknek a hazugságot, a csalást, a képmutatást

- propaganda; pl. a sport:
**a helsinki olimpián (1952)
16 aranyérem**

**aranycsapat (1950-es évek
eleje): Helsinki: Au-érem,
Mo-Anglia 6:3
(London, 1953)**

Puskás Ferenc – emigrált

3. Gazdaság

a) kollektivizálás

– a parasztság megtörése

magas adók, megnövelt beszolgáltatási mennyiség

„padlássöprés”

kuláknak nyilvánítás

– **TSZ** = termelőszövetkezet (~ *kolhoz*): mezőgazdasági kistermelők
„önkéntes” társulása

↔ a parasztság ellenáll, ragaszkodik régi vagy új földjéhez

→ erőszakosan hajtják végre

→ a termelés visszaesik → **MO GABONAIMPORTRA SZORUL!**

→ **az iparosítást is szolgálja: megkönnyíti az erőforrások elvonását**
a téveszesítés az erőszak ellenére sem volt sikeres – **a parasztok nagy többsége csak a Kádár-korszakban adja földjét állami tulajdonba**

„Kicsi vagyok én, majd megnövök én,

ha a szovjet agrármódszert megtanulom én”

b) *tervgazdálkodás*

nehézipar fejlesztése → „**a vas és acél országa**” akarunk lenni

– **köszén: import Csehországból (CsSzl), vasérc: import a SZU-ból**

– hidegháborús hangulat

– a termelés alapja nem a műszaki fejlesztés,
hanem az emberi munka korlátlan
kizsákmányolása

→ óriási áldozatok árán alacsony hatékonyságú ipar jön létre

c) *katonai kiadások* ← Farkas Mihály
állami költségvetés 25%-a;
az ország termelése lényegében hadigazdaság

Σ erőltetett iparosítás

áll. költségvetés

- mezőgazdaság 13%
- szolgáltatóipar 0%
- honvédelem $\approx$ összes polgári beruházásra

a termelés visszaesik, az életszín-
vonal süllyed

1951: jegyrendszer (még ugyaneb-
ben az évben megszűnik)

4. Népeségpolitika az 1950-es években: az ún. Ratkó-korszak

- *Ratkó Anna* →
  - **szövönő**
  - **szakszervezeti vezető**
  - népjóléti-, majd egészségügyi miniszter (1948 –1953)
  - **maga egy gyermeket szül, akit a nagyszülők nevelnek vagy napköziben van**

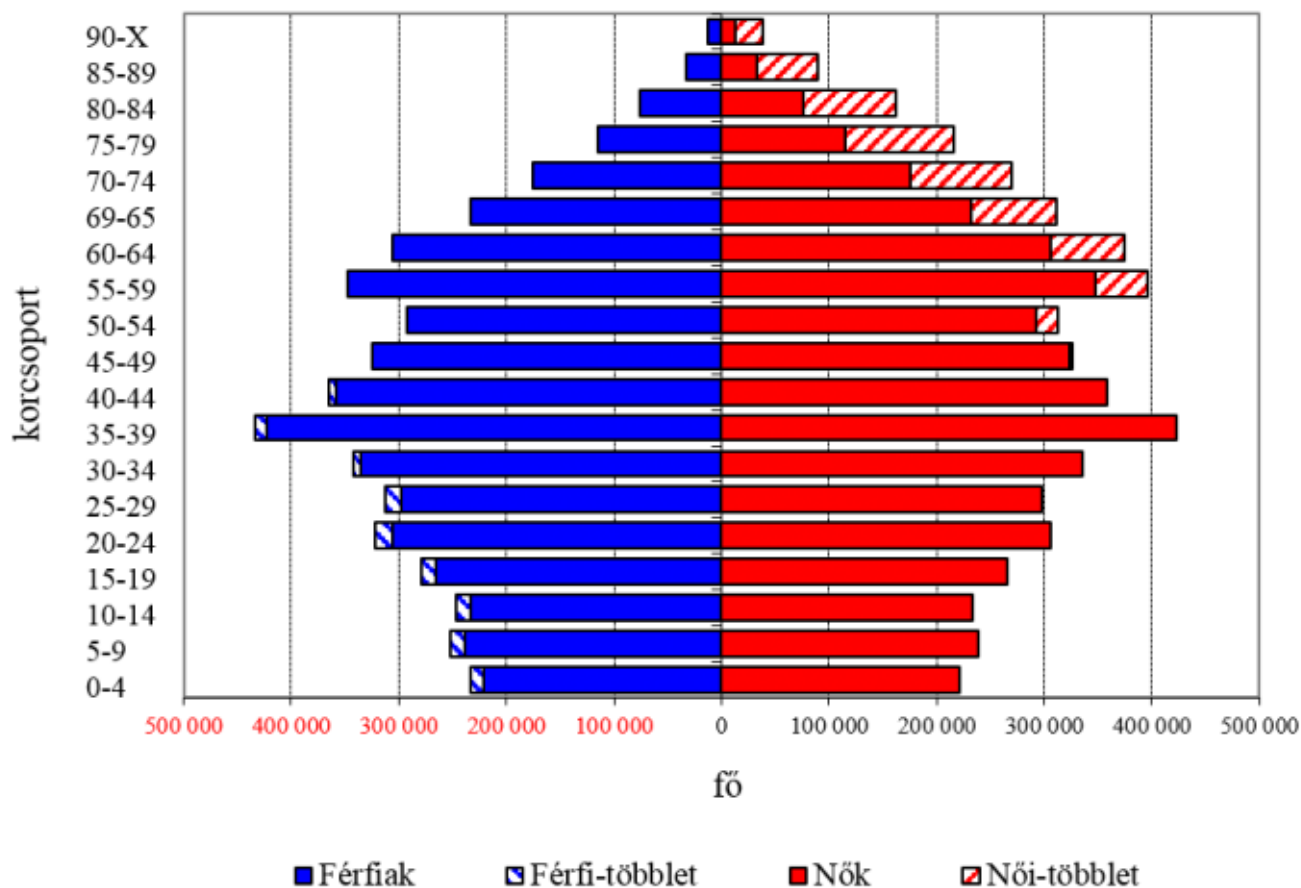

- ***Ratkó-korszak***
az 1950–1956 közötti időszak népesedéspolitikára utaló elnevezése
  - **abortusztilalom**
  - **gyermektelenségi adó**

A döntést a teljesítménykényszer szülte, és szovjet mintára dolgozták ki. Nem Ratkó hozta meg, hanem az MDP Politikai Bizottsága.

- Magyarország korfáján a mai napig látványosan szembetűnnek az ún. Ratkó-bébik (2014-ben 60–64 évesek) és a Ratkó-unokák (a Ratkó-bébik gyermekei, 2014-ben kb. 35–39 évesek)

2014

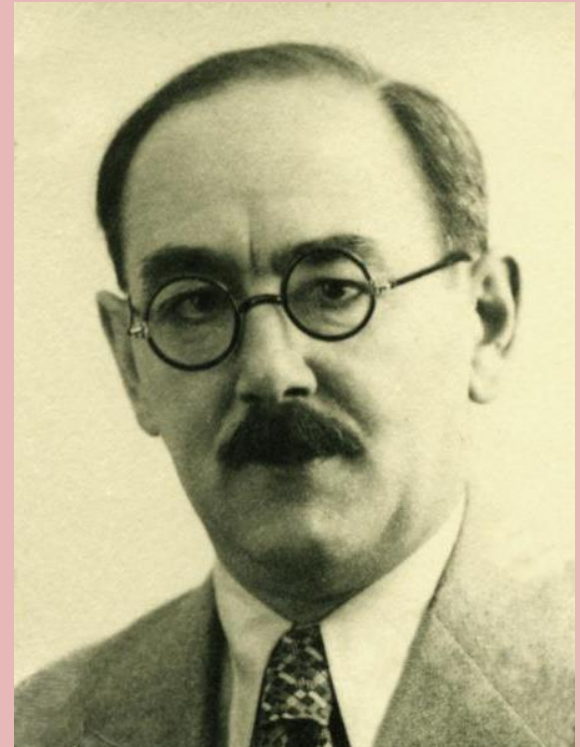

Magyarország korfája (2014)

5. 1953–1956

a) Nagy Imre első miniszterelnöksége (1953–1955)

- 1953: Sztálin †
  - Hruscsov a sztálinizmus visszaszorítására tesz kísérletet
    - ↳ az új pártfőtitkár
    - **1953: az MDP vezetőségét Moszkvába hívják**
    - a hibákat (személyi kultusz, erőltetett iparosítás) ki kell javítani
    - személycsere: a min. elnök Nagy Imre de Rákosi M. marad a pártfőtitkár
      - ↳ **„önkritikát” gyakorol**
- NI → **„új szakasz politikája”**
  - a „szocialista törvényesség” helyreállítása**
  - csökken a termelés túlhajszolása
  - iparfejlesztési politika korrigálása
  - téveszesítés visszafogása
  - új beszolgáltatási rendszer

- a recski munkatábor megszűnik
- sokan kapnak közkegyelmet (pl. Kádár Jn.)
- megkezdődik Rajk L. + mások rehabilitálása

b) Hegedűs András kormánya (1955–1956. okt. 24.)

- Moszkvában a külpolitikai feszültségek miatt a keményebb vonal kerül előtérbe

→ RM felülkerekedik; eléri NI menesztését

↳ kizárják a pártvezetőségből
és a pártból

– 1955: Mo-ot felveszik az ENSZ-be

– 1956. febr.: SZKP XX. kongresszusa,

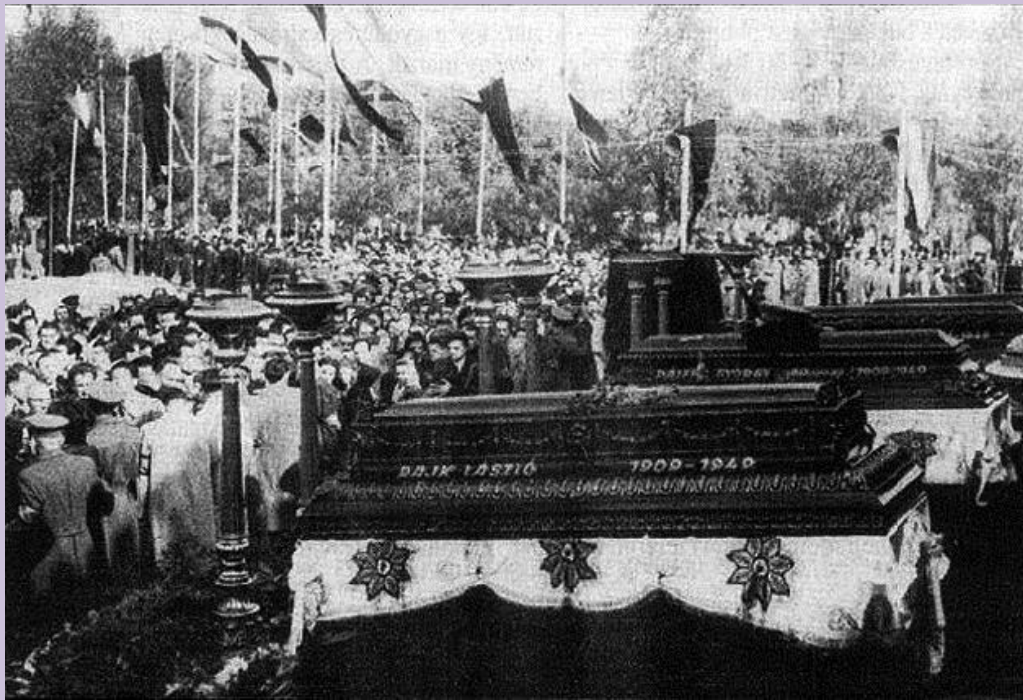
Hruscsov beszéde a sztálinizmus visszásságairól

→ Nagy Imre híveit arra bátorítja, hogy föllépjenek RM ellen

– 1956. okt. 6.: Rajk L. rehabilitálása utáni újratemetése

(Moszkva követelte a jugoszláv kérdés rendezését)

= százezres tömegtüntetés a rendszer ellen

„Szegény Laci, ha látná ezt, de közénk lövetne!”

c) a feszültség forrponthoz közeledik

– 1953-ig a túlélés volt az egyetlen cél

– RM ↔ NI rivalizálás

– a SZU belpolitikai harcai, 1955: osztrák államszerződés,
1956: lengyel fölkelés

→ reményt keltenek – talán meg lehet dönteni a diktatúrát

A képek forrásai

2. dia Rákosi Mátyás

http://kapos.hu/hirek/kis_szines/2013-02-05/ma_91_eves_szepesi_gyorgy_es_28_c_ronaldo_rakosi_pedig_ezen_a_napon_halt_meg.html

Péter Gábor

<http://tdyweb.wbteam.com/InternalotaborokII.htm>

Terror háza

https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%81llamv%C3%A9delmi_Hat%C3%B3s%C3%A1g#/media/File:Budapest-Terror_Museum.jpg

Terror háza – kamra *(A letöltés időpontja: 2015. október 30.)*

<http://www.parokia.hu/hir/mutat/356/>

Pincebörtön

<http://www.terrorhaza.hu/allando-kiallitas/pince/pinceborton-rekonstrukcioja>

Rajk L.

<http://mult-kor.hu/cikk.php?id=7618>

Rajk és Kádár

http://nol.hu/belfold/_addig_fognak_verni__amig_ki_nem_jon_beloled__ami_benned_van_-335905

Recsk archív

<http://www.munkataborok.hu/recsk/1>

Recsk emlékmű

https://hu.wikipedia.org/wiki/Recsk#/media/File:Recski_eml%C3%A9kmu.jpg

Rákosi úttörőkkel és saját szobrával

http://www.e-kompetencia.si/egradiva/zgodovina_madzarske/27.gradivo_ZGODOVINA%20MADZARSKE/index2.html

Szabadság-szobor

https://hu.wikipedia.org/wiki/Szabads%C3%A1g-szobor_%28Budapest%29#/media/File:Budapest_Freiheitsstatue_IMG1996.jpg

Puskás Ferenc

<http://444.hu/tag/puskas-ferenc/>

Humántudományok

http://atlatszooktatas.blog.hu/2013/07/24/eloben_a_pot_pont_ott_partirol

Rákosi Mátyás Vas- és Fémművek

<http://korok.webnode.hu/products/a-rakosi-korszak-1948-1956/>

Plakát

<http://politica.cafeblog.hu/2010/05/09/a-ratko-korszak/>

Ratkó Anna

http://www.archivnet.hu/politika/aki_ettol_a_naptol_fogva_abortuszt_hajt_vegre_azt_a_legkemenyebben_buntetjuk.html

Magyarország korfája 2014-ben

https://fogalomtar.aEEK.hu/index.php/F%C3%A1jl:Magyarország_Korfa_20140101.png

Nagy Imre

https://hu.wikipedia.org/wiki/Nagy_Imre_%28politikus%29#/media/File:Nagy_Imre_retouched.jpg

Rajk és társainak újratemetése

<http://mult-kor.hu/cikk.php?id=15023&pIdx=3>

(A letöltések időpontja: 2017. augusztus 3.)